

OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

„Význam kontrarevoluce ve dvou vlnách myšlení“

Lukáše Jarolíma

Akademický rok 2013/2014, LS
Katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Oponent: Mgr. Jakub Mlynář

Autor si ve své bakalářské práci klade za cíl „pochopit pojem kontrarevoluce“ (dle abstraktu), a to v kontextu širšího tématu „návratu ... z tradiční do moderní společnosti“ (s. 7). Samotným výsledkem práce tedy má být „pomocí konzervativních a tradicionalistických autorů tento pojem uchopit, pochopit jeho význam a vůbec zkoumat, zda něco takového existuje nebo může existovat.“ (s. 10)

Na stranách 7–12 autor diskutuje základní premisy své práce. Nemohu sdílet jeho snahu charakterizovat odlišné světonázory s ohledem na jejich „správnost“ a „nesprávnost“, resp. „pravdivost“ a „nepravdivost“, ale to může být dáno odlišnými paradigmatickými východisky. Celý oddíl 2.1 by si v každém případě zasloužil důkladnější podložení zdroji, zejména tvrzení jako „[h]lavním dělítkem v lidském myšlení je představa o původu reality a její struktuře“, které je ve stávající neargumentované podobě vysoce spekulativní. Za příliš zjednodušený zde považuji autorův výklad filosofické duality materialismu a idealismu jako analogie duality tradiční a moderní společnosti, resp. idealistického světonázoru jako typického modu myšlení v tradiční společnosti, a materialistického světonázoru jako typického modu myšlení ve společnosti moderní.

Protiklad tradice a modernity je v práci identifikován jako základní dichotomie, která má vliv i na porozumění pojmu kontrarevoluce, o který zde jde především. Autor explicitně vychází z paradigmatu tradicionalismu, jak je vysvětleno v odd. 2.3 textu. Je třeba ocenit především otevřenou reflexi vlastních badatelských východisek, ale také přijetí paradigmatického rámce, který v soudobé sociologii zdaleka nepatří mezi běžné a obvyklé. Volbu lze považovat v kontextu tématu práce za legitimní, autor se tak ovšem vystavuje jistým rizikům a problémům, ke kterým se ještě dále dostanu. Práce je teoretická, pročež metodologicky založená na „vysvětlení a správném chápání pojmů a následném odvozování patřičných závěrů a také na interpretaci autorů, kteří se tomuto tématu věnovali“ (s. 11). Za poněkud nadbytečnou považuji kritiku Nietzscheho „genealogického“ a historizujícího výkladu pojmů (podle Nietzscheho lze skutečně „definovat“ jen to, co nemá žádnou historii); byť lze autorův kritický pohled v principu respektovat, je tato zmínka poněkud převapivá v kontextu jeho práce, která sama přinejmenším zčásti postupuje genealogickým způsobem (tzn. reflexí výkladu pojmu kontrarevoluce ve dvou historických vlnách tradicionalistického myšlení).

Mysliteli, které autor bakalářské práce ve své práci rozděluje do „dvou vln“, jsou v abecedním pořadí zejména Edmund Burke, Juan D. Cortes, Joseph de Maistre, Julius Evola, Robert Nisbet, Carl Schmitt a Alexis de Tocqueville. Jejich systematický přehled ovšem v práci postrádám, stejně jako konkrétní rozdělení do zmíněných „dvou vln“ (v první vlně ti, kteří „přímo reagovali na Velkou francouzskou revoluci“, ve druhé vlně ti, kteří „se do velké míry prvními autory inspirovali a dotáhli jejich myšlenky do logického konce“ a zároveň se více „zabývali samotným aktem kontrarevoluce“, dle s. 12).

Jak už jsem zmínil výše, za poněkud problematická považuji některá základní východiska a způsob argumentace v úvodních částech textu. Autor například uvádí, že z perspektivy „moderního myšlení“ není „tradiční myšlení [...] chápáno jako rovnocenný soupeř, se kterým je možno vést dialog, ale jako věc minulosti, věc přežitá, která vlastně ani není reálná. Vysvětlit, proč ve světě existují lidé myslící v tradičních kategoriích, znamená těmto lidem přisoudit nevědomost, neboť tak jediné lze pochopit, proč někdo takový existuje, je to někdo, kdo je zatížen mýty a neprohlédl do pravé reality.

[...] Z těchto důvodů jsem vybral tradiční paradigma jako prisma pro tuto práci, neboť to naopak modernímu myšlení neubírá na realitě a snaží se ho hodnotit samostatně, bez ohledu na jeho časoprostorové umístění.“ (s. 13-14) Tato tvrzení považuji za přespříliš zjednodušující, spekulativní, až demagogická: nejsou podložena žádnými doklady a široké spektrum různých (zhusta nekompatibilních) myšlenkových směrů a proudů je označeno a hodnoceno souhrnně jako jakési „moderní myšlení“. Nevím, jak rozumět tvrzení, že tradiční myšlení (z perspektivy moderního myšlení) „není reálné“, zatímco naopak modernímu myšlení „reálnost“ z perspektivy tradičního myšlení upírána není. I kdybychom přistoupili na tvrzení, že tradiční myšlení je v perspektivě moderního myšlení chápáno jako omyl, chyba či iluze (což je přinejmenším sporné

a dosti zjednodušující), jak sama práce dokládá, platí to i opačně: sama podstata kontrarevoluce je přece založena na tom, že moderní myšlení je něco pomýleného, nežádoucího, čemu je nutno vzdorovat. Dynamika je tedy vcelku podobná, ať už ji nahlédneme z perspektivy moderního nebo tradičního myšlení: oba pojmy a „typy“ myšlení se (v dnešním kontextu) vzájemně vyžadují, jinak de facto ztrácejí význam.

S právě uvedeným souvisí ještě jedna věc: v některých pasážích textu jako by docházelo až k „démonizaci“ moderního myšlení: vše špatné, co na světě je, je způsobeno modernitou. Do jisté míry je to důsledkem autorova východiska v tradicionalistickém paradigmatu, ostatně jediné místo, kde je pojem „modernita“ alespoň nějakým způsobem objasněn, je na straně 22: „Modernita je [...] negace tradice, ve smyslu její absence.“ Není pak divu, že je v takto pojaté modernitě obtížné hledat jakékoliv pozitivní obsahy, a že je důraz systematicky kladen na její rysy destruktivní, narušující přirozený, jasný a srozumitelný pořádek „tradičního světa“ (což je mimochodem další z nevyjasněných pojmů).

Samotné jádro práce obsahuje čtvrtá kapitola „Význam kontrarevoluce“ (s. 30-41). Zde autor zajímavým způsobem usiluje o nalezení definice pojmu kontrarevoluce, prozkoumává různé způsoby uchopení pojmu, aby ukázal, proč představují slepou uličku („Návrat“, „Pátrání“, „Obnova“, „Spojení“, „Diktatura“, „Askeze“) a v odd. 4.9 dospěl k vlastní „Definici kontrarevoluce“. Jejím základem je přesvědčení, že „kontrarevoluce“ není jednorázový akt, ale spíše soubor jednání „v moderním světě“, přičemž se jedná o jednání člověka, který „se s tímto světem neztotožňuje“. Tehdy, „když se tradiční jednání manifestuje uvnitř moderního světa, je na místě hovořit o jednání kontrarevolučním.“ (s. 41) Kontrarevoluce je tak podle autora: (1) ucelený soubor jednání, nikoliv jednorázový čin; (2) jednání tradičního člověka; (3) jednání uvnitř moderního světa. V přímé návaznosti na tuto definici, která je sice „koherentní“, ale méně už jednoznačná, je zformulována první otázka k obhajobě (viz níže); k vyjasnění definice slouží i otázka 3.

Shrňme tedy: z formálního hlediska je práce na vcelku vysoké úrovni, práce s odbornou literaturou je korektní, jazyková a stylistická úroveň slušná (až na několik gramatických chyb). Za zbytečné považuji některé expresivní výrazy a spojení (typicky „prachsprostý“). Autor si stanovil nelehké téma, které si navíc sám komplikuje přijetím omezujících paradigmatických východisek, která nakonec stejně není s to důsledně dodržet (např. v „nadčasovém“ charakteru tradice; v „jedinečné hodnotě“ jednotlivců – strany 31 a 32). Na řadě míst jsou sociologické pojmy užívány chybně (např. instituce na str. 25) či nejasně (identita). Práce samotná má konečně jen velmi matnou sociologickou dimenzi – mnohem spíše je filosofická a politologická. Tam, kde by šlo rozvinout sociologičtější pojetí tématu, se autor spíše drží zpět (viz odd. 3.7 a otázka 2 níže). Na některých místech je spekulativní, jindy si různá tvrzení odporují, mnohdy dochází ke značným zjednodušením a odvážným generalizacím.

Bakalářskou práci doporučuji k obhajobě s předběžným hodnocením „dobře“.

OTÁZKY K OBHAJOBĚ:

- (1) Co znamenají pojmy „tradiční/moderní člověk“, resp. „tradiční/moderní svět“? Jaký obsah mají ze sociologického hlediska? Čím konkrétně se vyznačuje „tradiční jednání“?**
- (2) V oddíle 3.7 na str. 27-28 autor píše o „političnu“, které považuje za nutný předpoklad „jakékoliv sociální struktury“. Jak přesně – pokud vůbec – toto „politično“ vzniká na úrovni sociálního jednání?**
- (3) Představme si následující situaci: Rodina z rumunského venkova se přestěhuje do Prahy. V novém prostředí uplatňují víceméně stejné způsoby jednání, jako během svého dřívějšího života, jejich hodnoty se nemění. Chodí pravidelně do kostela, muž pracuje ve stavebnictví, žena je doma, stará se o děti, které vychovává v tradičním duchu. Nejsou politicky organizováni ani jinak politicky aktivní. Je jejich „ucelené jednání“ jednáním „tradičních lidí“ realizovaným „uvnitř moderního světa“? Lze tedy život této rodiny chápat jako „kontrarevoluci“ dle autorovy definice?**

V Praze dne 29. 5. 2014

Mgr. Jakub Mlynář